

ВЪЗОБНОВЯВАНЕ НА НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА ОТ АПЕЛАТИВНИЯ СЪД

Георги Митов

RE-OPENING OF CRIMINAL CASES BY APPELLATE COURT

Georgi Mitov

Abstract: *By amendment to the CPC, made in 2015, entrusted appellate courts with the power in re-opening of criminal cases on the ground of art. 422, par. 1, p. 5 CPC for juridical acts, rendered by the regional court or by the district court as an appellate instance, except for new verdicts. The proceedings before the appellate court does not have any features that distinguish it from the proceedings of re-opening before the Supreme Court of Cassation on the same ground. In both cases it is „quasi cassation“ for acts, subject to verification, according to art. 419 CPC.*

Key words: *Re-opening of criminal cases, appellate court, Supreme Court of cassation, quasi cassation*

Със ЗИД НПК, обн. ДВ, бр. 42 от 9 юни 2015 г., се измени компетентността на органа по възобновяване на наказателни дела на основание чл. 422, ал. 1, т. 5 НПК. Искането за възобновяване на наказателно дело се разглежда от съответния апелативен съд, когато актът по чл. 419 НПК е постановен от районен съд или от окръжен съд като въззивна инстанция, с изключение на новите присъди (чл. 424, ал. 1 НПК). В останалите хипотези на възобновяване компетентният съд продължава да бъде ВКС.

Мотивите за тази промяна в компетентния орган по възобновяване на наказателни дела на основание чл. 422, ал. 1, т. 5 НПК са разтоварването на ВКС с цел той да може да изпълнява качествено и в срок основното си конституционно задължение – осъществяване на тълкувателна дейност¹.

Разделянето на компетентния орган поставя въпроса за спецификата и особеностите на производството по възобновяване на основание чл. 422, ал. 1, т. 5 НПК, когато то се осъществява от апелативния съд. На това е посветено настоящото изследване.

I. Като предварителна бележка следва да се разгледа накратко **същността на производството по възобновяване на основание чл. 422, ал. 1, т. 5 НПК** като специфична форма на про-

верка, която се различава коренно от проверката, образувана на някое от другите основания за възобновяване.

Основанието по чл. 425, ал. 1, т. 5 НПК включва две категории актове, които подлежат на проверка по реда на този контролен механизъм – съдебните актове по чл. 354, ал. 2, т. 2 и ал. 5 НПК и присъди, решения и определения, непроверени по касационен ред. Включването на първата група съдебни актове в основанието по чл. 422, ал. 1, т. 5 НПК е само с оглед на основанието за проверка – допуснати съществени нарушения по чл. 348, ал. 1, т. 1 – 3 НПК. Проверката им по реда на възобновяването е предвидена с оглед на европейския стандарт за справедлив процес и тя се различава съществено от проверката на втората категория актове – присъди, решения и определения, непроверени по касационен ред². Втората категория актове са определящите за изясняване на същността на този контролен механизъм.

1. Възобновяването на наказателни дела на основание чл. 422, ал. 1, т. 5 НПК **се различава от другите хипотези на възобновяване** на наказателни дела.

а) Различни са задачите, които следва да реши съда при посоченото основание в сравнение с другите хипотези на възобновяване. При него,

¹ Вж. мотивите към законопроект № 554-01-35, внесен в XLIII Народно събрание.

² По-подробно за проверката на актовете по чл. 354, ал. 2, т. 2 и ал. 5 НПК по реда на възобновяването вж. **Митов, Г.** Възобновяване на наказателното дело, когато касационният съд е приложил закон за еднакво или по-леко наказуемо престъпление – чл. 354, ал. 2, т. 2 НПК. Правно-информационна система „Апис Време“ – 2012.

подобно на касационната инстанция, решаващият орган след като провери правилното приложение на материалния и процесуалния закон и констатира съответно нарушение следва да прецени влиянието му върху самото производство и решаването на основните въпроси на делото. ВКС в производството по възобновяване, образувано на другите основания, има единствено за задача да установи наличието на съответното основание за възобновяване, без преценка за влиянието върху решените въпроси с атакувания акт.

б) Съдържанието на основанието за възобновяване на наказателни дела по чл. 422, ал. 1, т. 5 НПК е допуснато съществено нарушение по чл. 348, ал. 1, т. 1 – 3 НПК. Това са основанията за касационно обжалване на въззивните съдебни актове.

То се различава коренно от другите основания за възобновяване на наказателни дела. При него не е налице нов факт (извън обстоятелството за липса на проверка по касационен ред, което е предпоставка за допустимост на производството по възобновяване). Допуснатите нарушения по чл. 348, ал. 1, т. 1 – 3 НПК се съдържат в самото дело, чието възобновяване се иска.

В искането за възобновяване на това основание, подобно на касационната жалба и протест, се излагат аргументи за допуснати нарушения на материалния или процесуалния закон или несправедливост на наложеното наказание и до какво е довело това нарушение в крайния акт, с който са решени основните въпроси на делото. При другите основания за възобновяване се сочи само обстоятелството или доказателството, което е съдържание на самото основание за възобновяване, без да се посочва връзката и влиянието му върху атакувания съдебен акт.

в) Условие за допустимост на проверката по реда на възобновяването е присъдите, решенията и определенията да не са проверени по касационен ред. Допълнителното изискване за интереса на страната от отмяната, която не е инициатор за образуване на касационно производство, е нелогично и създава практически трудности³, и поради това следва да се приеме, че то не променя направения извод, че възобновяването се допуска

когато съответния съдебен акт не е проверен по касационен ред.

С други думи, когато присъдите, решенията и определенията не са проверени по касационен ред, ВКС по реда на възобновяването извършва касационна проверка за допуснати съществени нарушения по чл. 348, ал. 1, т. 1 – 3 НПК. Принципната разлика на възобновяването на това основание и касационното производство е само влиянето в сила на съответния съдебен акт. Законодателната идея е липсата на касационна проверка в тези случаи да се „компенсира“ с проверка по реда на възобновяването. Така се осигурява по-пълна и ефективна защита на правата и законните интереси на участващите лица в наказателното производство лица в рамките на триинстанционен модел на наказателно правораздаване.

г) Посочените в предходните точки специфики на възобновяването на наказателни дела на основание чл. 422, ал. 1, т. 5 НПК дава отражение и върху правомощията на ВКС при извършване на самата проверка.

Установяването на допуснатите съществени нарушения на чл. 348, ал. 1, т. 1 – 3 НПК, като основание за възобновяване, не може да се извърши по същия начин както при останалите основания. При всичките останали хипотези са налице официални документи, които установяват съответното основание. Дори, когато основанието е установено чрез разследване – чл. 422, ал. 1, т. 3 НПК и чл. 422, ал. 2, вр. чл. 422, ал. 1, т. 1 и 2 НПК, за установеното също има писмени документи – протоколи от разпити, експертизи и други. ВКС проверява, без наличието на съдебно следствие (чл. 426, вр. чл. 353, ал. 5 НПК), тези документи само от външна страна с оглед на тяхната истинност. Допуснатите нарушения на касационните основания се съдържат в самото дело, чието възобновяване се иска и поради това не е необходимо тяхното установяване.

При другите основания за възобновяване ВКС следва да установи наличието на соченото в искането основание и без да преценява въздействието му върху решените основни въпроси на делото в атакувания съдебен акт, да го отмени и

(www.apis.bg/bg/products/apis-vreme.html); **Митов, Г.** Създава ли достатъчна гаранция за правото на справедлив процес възможността за възобновяване на наказателното дело, когато касационният съд е приложил закон за еднакво или по-леко наказание. – *De jure*, 2012, № 1, с. 39 – 43; **Митов, Г.** 28. Въззивни правомощия на касационния съд по чл. 354, ал. 5, изр. 2 НПК. – *Съвременно право*, 2012, № 5, с. 7 – 18; **Митов, Г.** Европейските стандарти за правото на обжалване и решенията на Върховния касационен съд по чл. 354, ал. 5, изр. 2 НПК. – *De jure*, 2012, № 2, с. 17 – 20.

³ По-подробно вж. **Митов, Г.** Възобновяване на наказателни дела. С.: Сиби, 2011, с. 69 – 71.

върне делото за ново разглеждане, да го измени при определени предпоставки или да прекрати наказателното производство. При посоченото основание решаващият орган следва да установи дали е налице нарушение по чл. 348, ал. 1, Т. 1 – 3 НПК и след това да прецени влиянието му върху законосъобразността, правилността и справедливостта на атакувания влязъл в сила съдебен акт. ВКС в този случай осъществява правомощията си както в касационната инстанция.

2. Посочените разлики при проверката на влезлите в сила съдебни актове, непроверени по касационен ред, при наличието на основания по чл. 348, ал. 1, Т. 1 – 3 НПК, могат да обосноват извода, че възобновяването на това основание се явява **специфична форма на проверка** по реда на този извънреден способ за контрол, който коренно се различава от възобновяването като контролен механизъм, когато е образувано на някое от другите основания. Поради това тук се проявяват нетипични характерни черти за института на възобновяване на наказателни дела. Проверката е сходна и идентична с тази в касационната инстанция със съществената разлика за характера на проверявания съдебен акт като влязъл в сила. Затова възобновяването на това основание може да бъде определено като „квазикасация“.

II. Актовете, които подлежат на проверка по реда на възобновяването от апелативния съд, се определят като **актове по чл. 419 НПК, когато са постановени от районен съд или от окръжен съд като въззивна инстанция, с изключение на новите присъди** (чл. 424, ал. 1 НПК).

1. Посочените **съдебни актове** в разпоредбите на **чл. 419 НПК** са четири категории – **присъди, решения, определения и разпоредения**. Това са всички съдебни актове, които може да бъдат постановени в съдебната фаза на

наказателното производство. За разлика от присъдите и решенията, по отношение на които не съществуват никакви ограничения, по реда на възобновяването могат да се проверяват само изрично посочените в законовата норма чрез текстови критерий (по текст на НПК) определения и разпоредения⁴.

Общото изискване към тях, макар и да не е изрично записано за всички актове, е те да са влезли в сила, което произтича от самата същност на това контролно производство. На практика това допуска две категории съдебни актове – такива, които са проверени по реда на институционалния контрол, и такива, при които такъв вид контрол не е упражнен, поради нежелание на страните или недопустимост на обжалването или протестирането (напр. определенията по чл. 369, ал. 2 и 4 НПК⁵, за които чл. 369, ал. 5 НПК ги прогласява за окончателни).

2. Законодателят ограничава правомощията на апелативния съд по възобновяване на наказателни дела само до **съдебните актове, постановени от районен съд или от окръжен съд като въззивна инстанция, с изключение на новите присъди**.

а) В хипотезите на възобновяване на основание чл. 422, ал. 1, Т. 5 НПК, когато компетентен орган е ВКС, изискването е съдебните актове да не са проверени по касационен ред с оглед дублиране на касационното производство и „квазикасацията“ по реда на възобновяването.

Причините влезлият в сила съдебен акт, чиято проверка се иска, да не е проверяван по касационен ред, са две:

– предварително изключване на касационно обжалване (недопустимост) за тези съдебни актове⁶ или

– непровеждане на касационна проверка поради „нежелание“ от страните (неподаване на ка-

⁴ Извън предмета на изследване са нелогични и неточни формулировки при използване на текстовия критерий за определяне на подлежащите на възобновяване определения и разпоредения. По-подробно за това вж. Митов, Г. Възобновяване ..., с. 105 – 117.

⁵ Неправилно в разпоредбата на чл. 419, ал. 2 НПК като актове подлежащи на проверка по реда на възобновяването са посочени определенията по чл. 369, ал. 5 НПК. Посочената разпоредба регламентира, че актовете на съда по чл. 369, ал. 2 и 4 НПК са окончателни, т.е. в нея не се съдържат отделни актове на съда, които могат да бъдат предмет на възобновяване. За прецизност на възобновяване подлежат определенията на съда по чл. 369, ал. 2 и ал. 4 НПК. Това *de lege ferenda* следва да бъде отразено при последващо изменение на НПК.

⁶ По касационен ред не могат да бъдат обжалвани присъдите и решенията на въззивния съд за престъпления от общ характер, за които деецът е бил освободен от наказателна отговорност с налагане на административно наказание на основание чл. 78а НК, и когато апелативният съд отменя присъдата и връща делото за ново разглеждане (по чл. 334, т. 1 НПК) – чл. 346, т. 1 и т. 2 НПК. Не подлежат на касационно обжалване и решенията на окръжните съдилища като въззивна инстанция, а само новите присъди, постановени от тях – чл. 346, т. 2 НПК.

сационна жалба или протест в предвидения в закона срок, отегляне или връщане на същите).

С други думи, кръгът на актовете, които могат се разглеждат при това основание за възобновяване, е по-широк от кръга на недопустимите до касационно обжалване присъди и решения. Заложена идея е непроверените по касационен ред съдебни актове, които са влезли в сила, независимо от причините да не се проведе касационно обжалване да могат да се проверят по реда на този извънреден способ за контрол.

При възобновяване от апелативния съд законодателят е включил само съдебни актове, които не могат да се проверяват по касационен ред. Тези съдебни актове, които могат да бъдат проверени по реда на касационното обжалване или протестиране, са изключени от компетентността на апелативния съд като орган по възобновяването на наказателни дела. Такива са новите присъди, постановени от окръжния съд като въззивна инстанция.

б) Законодателят е допуснал компетентност по възобновяване на апелативния съд само за актове на районния съд като първа инстанция. Тази категория дела се характеризират с по-ниска степен на обществена опасност на деянието и децата и затова са възложени за разглеждане на районния съд като първа инстанция.

Посочването на актовете на окръжния съд в разпоредбата на чл. 424, ал. 1 НПК е много ограничено от изискването този съд да е действал като въззивна инстанция. С други думи, предмет на проверка от апелативния съд по реда на възобновяването са всички влезлите в сила актове на районния съд като първа инстанция и актове на окръжния съд, когато е действал като въззивна инстанция, с изключение на новите присъди.

III. Производството по възобновяване на наказателни дела пред апелативния съд няма специфични черти и особености в сравнение с това производство пред ВКС.

1. Законодателят е уредил много лаконично производството по възобновяване от

апелативния съд само чрез посочване на актовете, които подлежат на контрол по реда на този извънреден способ в разпоредбата на чл. 424, ал. 1 НПК.

Другите промени⁷ са технически с оглед на уреденото разпределение на делата между ВКС и апелативните съдилища и не обосновават никакви особености.

2. Тази лаконична законодателна регламентация на производството по възобновяване от апелативния съд е логична и потвърждава заложена законодателна идея за **липса на специфични особености в това производство** в сравнение със същото производство пред ВКС.

Апелативният съд извършва еднородна дейност както ВКС по проверка на съдебните актове, посочени в чл. 424, ал. 1 НПК. Това означава, че този съд извършва по същество „касационна“ проверка на присъди, решения, определения и разпореждания, постановени от районен съд или от окръжен съд като въззивна инстанция, с изключение на новите присъди. С други думи, производството с оглед на основанията (допуснати съществени нарушения по чл. 348, ал. 1, Т. 1 – 3 НПК) и пред апелативния съд запазва характера си на „квазикасация“ с всички посочени по-горе особености на този контролен механизъм.

3. Идеята за „разтоварването“ на ВКС от част от делата, които се възобновяват на основание чл. 422, ал. 1, т. 5 НПК, **не е засегнала компетентния държавен орган**, който може да прави искане за възобновяване – **главния прокурор** (чл. 420, ал. 1 НПК).

а) Нелогично и несъответно на йерархията на органите в съдебната система е искането за възобновяване пред апелативния съд да се прави от главния прокурор. Адекватното решение е компетентен орган да е апелативния прокурор. Това съответства и на установената практика при компетентност на апелативния съд по възобновяване на дела по глава Двадесет и осма от НПК „Освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание“. Раз-

⁷ В чл. 28, ал. 4 НПК думите „Върховният касационен съд“ се заменят с „компетентният съд“.

В чл. 420, ал. 3 НПК думите „Върховният касационен съд“ се заменят със „съдът, компетентен да разгледа искането“.

В чл. 424 НПК се нова ал. 2 със следното съдържание:

„(2) Извън случаите по ал. 1, искането за възобновяване на наказателното дело разглежда от Върховния касационен съд.“

Досегашната ал. 2 става ал. 3 и се изменя така:

„(3) Искането се подава чрез съответния първоинстанционен съд, който незабавно връчва препис от него на прокурора, осъдения или оправдания, а делото изпраща на съответния апелативен съд или на Върховния касационен съд.“

поредбата на чл. 380, ал. 1 НПК възлага на апелативния, съответно военно-апелативния прокурор да прави предложение за възобновяване на решението за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание.

б) В разглежданата хипотеза удачно разрешение е компетентен да иска възобновяване на наказателни дела пред апелативния съд да бъде само апелативният прокурор.

Военно-апелативният прокурор и ръководителят на апелативната специализирана прокуратура следва да бъдат изключени, поради това, че военният съд и специализираният наказателен съд, когато действат като първа инстанция, са с ниво окръжен съд. Прехвърлянето на компетентност на апелативния съд по възобновяване на наказателни дела е само за съдебни актове на районен съд като първа инстанция.

Поради това, за да се доведе заложената законодателна идея за разтоварването на правораздаването докрай при бъдещо изменение на НПК *delegferenda* следва да се предвиди възможност за сезиране на апелативния съд с искане за възобновяване от апелативния прокурор.

БИБЛИОГРАФИЯ

Митов, Г. Възобновяване на наказателното дело, когато касационният съд е приложил закон за еднакво

или по-леко наказуемо престъпление – чл. 354, ал. 2, т. 2 НПК. Правно-информационна система „Апис Време” – 2012. (www.apis.bg/bg/products/apis-vreme.html). // **Митов, Г.** Vazobnovyavane na nakazatelnoto delo, kogato kasatsionniyat sad e prilozhil zakon za ednakvo ili po-leko nakazuemo prestaplenie – chl. 354, al. 2, t. 2 NPK. Pravno-informatsionna sistema „ApisVreme” – 2012.

Митов, Г. Създава ли достатъчна гаранция за правото на справедлив процес възможността за възобновяване на наказателното дело, когато касационният съд е приложил закон за еднакво или по-леко наказание. – De jure, 2012, № 1. // **Митов, Г.** Sazdava li dostatachna garantsiya za pravoto na spravedliv protses vazmozhnostta za vazobnovyavane na nakazatelnoto delo, kogato kasatsionniyat sad e prilozhil zakon za ednakvo ili po-leko nakazanie. – De jure, 2012, № 1.

Митов, Г. Въззивни правомощия на касационния съд по чл. 354, ал. 5, изр. 2 НПК. – Съвременно право, 2012, № 5. // **Митов, Г.** Vazzivni pravomoshtiya na kasatsionniya sad po chl. 354, al. 5, izr. 2 NPK. – Savremenno pravo, 2012, № 5.

Митов, Г. Европейските стандарти за правото на обжалване и решенията на Върховния касационен съд по чл. 354, ал. 5, изр. 2 НПК. – De jure, 2012, № 2. // **Митов, Г.** Evropeyskite standarti za pravoto na obzhalvane i resheniyata na Varhovniya kasatsionen sad po chl. 354, al. 5, izr. 2 NPK. – De jure, 2012, № 2.

Митов, Г. Възобновяване на наказателни дела. С.: Сиби, 2011. // **Митов, Г.** Vazobnovyavane na nakazatelni dela. S.: Sibi, 2011.